

WOJCIECH J. CYNARSKI

Uniwersytet Rzeszowski

HITOSHI EBISHIMA

Biwako Seikei Sport College, Shiga, Japonia

ARTUR LITWINIUK

Zamiejscowy Wydział Wychowania Fizycznego w Białej
Podlaskiej

GLOBALIZACJA NA OBSZARZE KULTURY SPORTOWEJ – PRZYKŁADY SYSTEMÓW POCHODZENIA POZAEUROPEJSKIEGO¹

Sztuki walki są aktywnością kulturową.

Michael A. DeMarco (2010)

Zespół działający w ramach międzynarodowej Komisji Badań Naukowych Stowarzyszenia Idōkan Polska zajął się kwestią kulturowej globalizacji w odniesieniu do systemów psychofizycznych pochodzenia pozaeuropejskiego, w szczególności wschodnioazjatyckiego. Rzeczą dotyczy głównie sztuk walki i innych podobnych systemów o proveniencji azjatyckiej, ich aktualnej globalnej popularności i przyczyn tego fenomenu.

Problem został ukazany z perspektywy humanistycznej teorii sztuk walki² oraz antropologii odnoszącej się do psychofizycznego bytu człowieka i psychofizycznej koncepcji oceny przejawów kultury sportowej. Eksperti sztuk walki, tacy jak Kenji Tokitsu, Taketo Sasaki lub Michael A. DeMarco³ są zgodni, że drogi sztuk walki są fragmentem kultury wyż-

1 *Project 1 of Idokan Poland Ass.: Interdisciplinary, multiaspectual research of martial arts phenomenon (1.10.2003-1.10.2010):* 1.1. Theoretical & methodological study of Asian martial arts; 1.2. System research of multidimensional martial arts phenomenon; 1.3. Sociology of Far Eastern martial arts - European comparative research; 1.4. Theory of martial arts training - methodical and methodological indications; 1.5. History and evolution of Japanese Budo.

2 W.J. Cynarski (2004), *Teoria i praktyka dalekowschodnich sztuk walki w perspektywie europejskiej*, Rzeszów.

3 K. Tokitsu (1994), *La longevite de la pratique en karate*. W: Y. Kerlirzin, G. Fouquet [red.], *Arts martiaux, sports de combats*, Paris, ss. 161-168; T. Sasaki (2009), *Budo (the Martial Arts), as Japanese Culture: the Outlook on the Techniques and the Outlook on the Human Being*.

szej krajów Azji wschodniej. Należy więc badać je metodami stosowanymi w naukach o kulturze. Ponadto, skoro kultura fizyczna zawiera się w kulturze (ogólnej), badania nad kulturą fizyczną możemy zaliczyć do badań kulturoznawczych⁴.

Autorzy zastosowali metody jakościowe: obserwacji uczestniczącej (w środowisku sztuk walki), analizy literatury przedmiotu i – pomocniczo – socjologii wizualnej. Ta ostatnia odnosi się do okładek książek, polecanych przez Bibliotekę Lykeion (seria wydawnicza Stowarzyszenia Idōkan Polska), tzn. ich zawartości ikonograficznej i symbolicznej.

Definicja systemu psychofizycznego

Systemy medytacyjne, różne formy jogi, gimnastyka oddechowa itp. programy ćwiczeń o znaczącym komponencie psychicznym i celu głównie ascetycznym są przejawami ludzkiej aktywności autokreacyjnej, które możemy nazwać systemami psychofizycznymi. Asceza traktowana jest tu najczęściej w sposób pozytywny, czyli jako preferowanie rozwoju osobowego, duchowego, moralnego, nie kosztem cielesności a poprzez ćwiczenia fizyczne. Uprawianie danego systemu wiąże się z codzienną praktyką angażującą cielesność i sferę duchową. Można więc mówić o praktyce psychofizycznej, powiązanej lub nie z formą praktyki religijnej. Najczęściej wewnętrzny rozwój osoby „praktykującej” dany system strzeżony jest jemu właściwymi normami etycznymi.

Oдноśnie pojęcia „praktyki psychofizyczne” możemy przyjąć definicję, że jest to uprawianie ćwiczeń ciała i umysłu służące doskonaleniu duchowemu, rozwojowi potencjału zdrowia, zdolności koncentracji lub także innym celom. Praktyki tego rodzaju wiążą się z modlitwą, medytacją, kontrolowaniem oddechu, treningiem mentalnym (pozytywna autosugestia, wizualizacja), z ćwiczeniem w pozycji statycznej lub w ruchu.

Różnice między uprawianiem praktyk psychofizycznych i różnorodnych sportów wynikają z ich odmiennej teleologii. Celami sportów jest rywalizacja i osiągnięcie wyników, czasem zabawa i przyjemność, kiedy indziej zawodowy sposób na życie. Z kolei cele praktykowania systemów samorealizacyjnych są samorealizacyjne, transgresyjne lub także transcendentne.

Wśród popularnych w skali globalnej systemów (praktyk) psychofizycznych, większą uwagę wypada zwrócić na jogę, ćwiczenia zdrowotne *qigong* i *taiji*, oraz drogi sztuk walki. Systemy te istotnie wzbogacają ogólnoludzkie

W: W.J. Cynarski [red.], *Martial Arts and Combat Sports – Humanistic Outlook*, Rzeszów, ss. 12-19; M.A. DeMarco *Via Media's scholarly perspective on martial traditions*, <http://journalofasianmartialarts.com/cms2> (16.02.2010).

⁴ J. Kosiewicz (1996), O filozofii kultury fizycznej, *Wychowanie Fizyczne i Sport*, nr 4, ss. 74-75.

dziedzictwo kultury fizycznej. Zresztą w ogóle kulturę fizyczną określić można jako sferę psychofizycznej aktywności człowieka⁵.

Globalizacja jako proces kulturowy

Nowoczesność poprzez kulturowy i ekonomiczny prąd, jakim jest globalizacja, tworzy nowe mody, gusty, obyczaje, style życia, formy rekreacji i rozrywki⁶. Można ją określić jako „zbiór procesów, które czynią świat społeczny jednym”, jak Sztompka za Robertsonem podaje⁷. Składowymi owego nadrzędnego procesu są: demokratyzacja, homogenizacja kultury, uniformizacja świata czy też procesy integracyjne w ramach danych obszarów kulturowych, jak np. proces integracji europejskiej. Pominiemy tu rozważania dotyczące *stricto* ekonomicznego wymiaru globalizacji.

Globalizacja bywa różnie definiowana. Piotr Sztompka podaje następującą definicję tego fenomenu: (jest to) „proces zagęszczania i intensyfikowania się powiązań i zależności ekonomicznych, finansowych, politycznych, militarnych, kulturowych, ideologicznych między społecznościami ludzkimi, co prowadzi do uniformizacji świata w tych wszystkich zakresach, i odzwierciedla się w pojawieniu się więzi społecznych, solidarności i tożsamości w skali ponadlokalnej i ponadnarodowej”⁸. Warto zauważyć, że globalizacja kulturowa przyczynia się do upowszechniania promowanych przez media wzorów kulturowych, także tych z zakresu kultury sportowej.

Pojęcie globalizacji bywa także interpretowane w kategoriach ideologicznego imperializmu, narzucania pewnych wzorów i konfliktu wartości, lub w perspektywie spotkania i dialogu kultur⁹. Sam proces bywa oceniany mniej lub bardziej krytycznie; wskazywane są związane z nim niebezpieczeństwa, a także kierunki i strategie walki z zagrożeniami współczesnej cywilizacji¹⁰.

Narzucanie i przyjmowanie pewnych wzorów kulturowych wynika z wpływów kultury masowej np. północnoamerykańskiej. Skutkuje to po-

5 I. Bittner (1995), *Kultura fizyczna jako sfera psychofizycznej aktywności człowieka*, Łódź.

6 Por. P. Sztompka (2002), *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków, s. 510, 564.

7 R. Robertson (1992), *Globalization: Social Theory and Global Culture*, London; P. Sztompka, op. cit.

8 Ibid., s. 598.

9 W.J. Cynarski (2003), *Globalizacja a spotkanie kultur*, UR, Rzeszów; Tenże (2010), *Spotkania, konflikty, dialogi. Analiza wybranych obszarów kultury fizycznej i turystyki kulturowej*, Rzeszów; S. Kowalczyk (2008), Sztuki walki jako element dialogu kulturowego w procesie globalizacji, *Kultura Fizyczna*, nr 7-8, ss. 28-29.

10 J. Szmyd (2004), Główne strategie walki z zagrożeniami cywilizacji współczesnej, *Ido – Ruch dla Kultury / Movement for Culture*, t. 4, s. 340-351; W.J. Cynarski, K. Obodyński (2009), Regionalna turystyka jako element procesów globalnych. W: K. Obodyński, M. Ďuriček, A. Nizioł [red.], *Dziedzictwo kulturowe szansą rozwoju turystyki w regionie*, Rzeszów, ss. 11-18.

popularnością gry w baseball w Japonii, Korei Południowej i innych krajach. Zamerykanizowana w dużym stopniu kultura Japonii podlega też europeizacji. Przejawem tego procesu na obszarze kultury sportowej może być wra-
stająca moda na piłkę nożną, która to dyscyplina stopniowo wypiera ciągle
najbardziej popularną w tym kraju sportową grę zespołową – baseball. Z kolei
w skali regionalnej, w krajach Dalekiego Wschodu, możemy mówić o japoni-
zacji kultury sportowej¹¹.

Popularność „miękkich” systemów

Do psychofizycznych systemów zwanych miękkimi lub wewnętrznymi zaliczane są ćwiczenia energetyzujące *qigong* i style *neijia kung-fu*, joga i jej pochodne (np. trening autogeny Schultza), pacyfistyczne *aikido* oraz inne zestawy ćwiczeń koncentrujących, medytacyjnych lub oddechowych i relaksujących¹². Nieustająca moda na cielesną urodę, młodość i zdrowie powodują, że kolejne pokolenia sięgają po wypracowane na Dalekim Wschodzie ruchowe „eliksiry nieśmiertelności”

Wśród stylów „wewnętrznych” kung-fu, zwanych *neijia*, najbardziej popularne są dziś uprawiane dla zdrowia różne formy (style, szkoły, metody) *taiji*. Pierwotnie *taiji quan*, czyli „boks wielkich szczytów”, był – zgodnie z legendą – sztuką walki taoistycznych mnichów. Sekretna szkoła walki ilustrująca taoistyczną filozofię stała się z czasem zbiorem zestawów ćwiczeń uprawianych dla zdrowia i wewnętrznej harmonii ciała, ducha i umysłu w skali globalnej. Podobnie ćwiczenia *qigong* wyszły już poza szkoły kung-fu i gabinety tradycyjnej medycyny chińskiej, zdobywając popularność jako wartościowa gimnastyka zdrowotna¹³.

Joga znana jest i uprawiana w krajach Zachodu od dawna. Wzbogaca ogólnoludzką wiedzę psychologiczną i pedagogiczną, poszerza horyzonty filozoficzne, jest cenna w leczeniu i jako bogactwo oryginalnych ćwiczeń¹⁴. Moda na egzotykę, poszukiwania cudownych praktyk czy też rzeczywiste walory powodują niesłabnące zainteresowanie zwłaszcza jogą ćwiczeń fizycznych (hatha joga). Jak stwierdziła podczas konferencji EASS w Rzymie (maj 2009) prof. Ilse Harmann-Tews, aktualnie w Niemczech 40% starszych kobiet ćwi-

11 N. Chiba, O. Ebihara, S. Morino (2001), Globalization, Naturalization and Identity. The Case of Borderless Elite Athletes in Japan, *International Review for the Sociology of Sport*, nr 2, ss. 203-221.

12 Por. K. Moegling [red.] (1984), *Sanfte Körpererfahrung: Autogenes Training, Stretching, Yoga, Tai Chi, Zen, Aikido*, Kassel.

13 Włodyka R., Cynarski W.J. (2000), Chi kung – aspekty zdrowotne i zastosowanie wybranych ćwiczeń, *Idō – Ruch dla Kultury*, t. 1, ss. 146-186; W.J. Cynarski (2009), *Sztuki walki – Idō i Idōkan*, Rzeszów, ss. 161-174.

14 A. Szyszko-Bohusz (1978), *Joga – indyjski system filozoficzny, leczniczy i pedagogiczny*, Wrocław 1978.

czy systematycznie jogę lub *taiji*. Także orientalne tańce, joga, *qigong* i sztuki walki są coraz bardziej popularne, podczas gdy spada zainteresowanie sportami rywalizacji¹⁵.

Elementy hatha jogi nauczane są w szkołach co najmniej 11 krajów¹⁶. Trwają też badania nad jogą, zwłaszcza zastosowaniami tego staroindyjskiego systemu psychofizycznego doskonalenia w wychowaniu fizycznym i sporcie. Stwierdzono na przykład, że joga systematycznie uprawiana sprzyja rozwińnięciu zdolności koncentracji¹⁷.

Z opisem azjatyckich sztuk samoobrony, sztuk walki i dróg walki, które łączą się z systemami medytacyjnymi, ćwiczeniami oddechowymi i energetyzującymi (*qigong*) lub są jakby „dynamiczną formą jogi”, mają problem zarówno specjaliści medycyny, teatrologii, nauk o sporcie, religioznawstwa i nauk o kulturze (antropolodzy, orientaliści). Stanisław Tokarski dla szeregu różnych dziedzin (od orientalnego tańca po sportowe *judo*) przyjął nazwę „ruchowe formy ekspresji filozofii Wschodu”, dla zaakcentowania, że jest to praktyczna filozofia życia powiązana bezpośrednio z cielesną praktyką¹⁸. Z kolei Sergio Raimondo, włoski historyk i ekspert chińskich metod (*wushu*, *qigong*), różne azjatyckie „dyscypliny” – od jogi, *feng shui* i *shiatsu* po *ken-dō*, *taekwondo* i *vietvodao* – nazwał w swej książce krótko „dyscyplinami orientalnymi”¹⁹.

Zdaniem Wojciecha J. Cynarskiego, ani aspekt ekspresji nie nadaje się tutaj na wspólny mianownik, ani też „dyscypliny orientalne” nie są dobrym, jednoznacznie zrozumiałym określeniem dla wskazanej sfery rzeczywistości i ludzkiej aktywności. Jest to rzeczywistość i aktywność psychofizyczna, toteż bardziej właściwe będzie zastosowanie zdefiniowanych wcześniej nazw „praktyki psychofizyczne” lub „systemy psychofizyczne”

Globalizacja ideologii

Globalne media upowszechniają modne wzory i wartości, w tym także modne ideologie. Niektóre z nich powiązane są z globalizacją praktyk psychofizycznych. Elitarne niegdyś systemy psychofizyczne, uprawiane w zaci-

15 K. Moegling (2006), *Bildung als Ausweg 'des Menschen aus seiner Selbstverschuldeten Unmündigkeit'* – Zum Bildungsverständnis und zur Konzeption einer zeitgemäßen Sport- und Bewegungspädagogik, *Ido – Ruch dla Kultury / Movement for Culture*, t. 6, ss. 268-275.

16 S. Augenstein (2003), *Yoga und Konzentration. Theoretische Überlegungen und empirische Untersuchungsergebnisse*, Immenhausen bei Kassel 2003, ss. 44-45.

17 Ibid., s. 242-244; por. K. Moegling (1986), *Yoga im Sportförderunterricht*, *Motorik*, nr 3, ss. 102-109; M.L. Gharote (1990), *Approach to Teaching Yoga in Physical Education*, *Yoga Mimamsa*, nr 2, ss. 40-47.

18 S. Tokarski (1989), *Sztuki walki. Ruchowe formy ekspresji filozofii Wschodu*, Szczecin.

19 S. Raimondo [red.] (2007), *Vibrazioni nella Forza. Storia critica delle discipline orientali*, Molfetta 2007.

szu świątyń, stały się ogólnodostępne. Często jednak nowe, popularne ideologię powodują wypaczenie pierwowzoru.

Miękkie, wewnętrzne style kung-fu łączone są z ideologią feminizmu i opisywane jako przykład „feministycznej drogi”²⁰. W ogóle sztuki walki bywają łączone z różnymi ideologiami i religiami. Z perspektywy amerykańskiej na elastyczność ideową azjatyckich sztuk walki zwrócił uwagę John Donohue²¹. Sztuki walki, nie krępowane żadnymi dogmatami, dostosowują się do różnych ideologii, światopoglądów i mentalności.

Jak pisał John Stevens: „W pewnym sensie aikido Ueshiby można zinterpretować jako kulminację i urzeczywistnienie budo: zewnętrzne formy aikido można ćwiczyć samemu, z partnerem czy w grupie, z bronią albo bez niej, podobnie jak ruchy judo czy karate”²². Natomiast wewnętrzne *aikidō* można powiązać z każdą duchową drogą.

Utylitaryzm powoduje, że jego zwolennicy stawiają na użyteczność i korzystny wynik działań. Nie dbając o inne subtelności, dążą bądź do wyniku sportowego, bądź do maksymalnej skuteczności w realnej walce. Dlatego podejście komercyjne (mentalność kramarska) i swego rodzaju pragmatyczne prowadzi do powstawania coraz to nowych wyimków z bogatej spuścizny sztuk walki w postaci nowych najskuteczniejszych, eklektycznych systemów samoobrony, walki (*combat*), lub sportów walki i tworów sportopodobnych typu gladiatorskiego.

Ideologia ekologizmu zapożycza lub zawłaszczcza tradycje religii przyrody, takich jak taoizm i ich pochodnych (*taiji quan*). Ekologizm współbrzmi z odpowiednimi nurtami *New Age*, jako wyraz „nowej duchowości”, tej ekologicznej. Toteż spory fragment tradycji chińskich sztuk walki sprzedaje się na komercyjnym rynku w powiązaniu z ekologizmem. Reklamowane jest nawet taoistyczne bieganie, mające harmonizować energię wewnętrzną. W tym samym nurcie spojrzenia na człowieka, kulturę i przyrodę znajdujemy modę na zdrowy styl życia. Jednak ta akurat moda wspierana jest przez wszystkie liczące się dziś koncepcje myśli społecznej.

Z ideologii wielokulturowości wynika postawa tolerancji wobec produktów kultur obcych. Dialog kulturowy zastępować ma konflikt. Towarzyszy temu odwieczna moda na egzotykę. Łącznie prowadzi to do otwarcia na obce wzory i dialogu w przestrzeni owych wzorów. Dzięki temu lepiej rozwija się wymiana na obszarach kultury sportowej, rekreacji i turystyki.

20 S. Koch (1997), *Kung Fu – Der feministische Weg*. W: C. Ohms [red.] *Frauen Kampfkunst*, Berlin, ss. 181-199.

21 J.J. Donohue (1997), *Ideological Elasticity: Enduring Form & Changing Function in the Japanese Martial Tradition*, *Journal of Asian Martial Arts*, nr 2.

22 J. Stevens (2001), *Trzej mistrzowie budo: Funakoshi, Kano, Ueshiba*, Bydgoszcz, s. 140.

Przejawy globalizacji

Drogi sztuk walki, zwane po japońsku *budō*, są szczególnie interesującym obszarem dla prób interpretacji globalizacji w kulturze sportowej. Zwłaszcza popularność filmu sztuk walki i „usportowienie” wielu klasycznych sztuk walki wprowadziło owe systemy psychofizyczne do globalnej kultury masowej i sportowej²³. Niektóre dawne sztuki walki nie tylko stały się sportami walki (dyscyplinami sportowymi), ale w dwóch przypadkach awansowały do grona dyscyplin olimpijskich, co dotyczy judo i taekwondo. Inne, jak karate i *wu shu*, także spełniają kryterium globalnej popularności, lecz rozbicie organizacyjne lub inne względy powodują, że nie zostały dotąd wprowadzone do programu igrzysk MKOl.

Sztuki walki rozwinięte w kulturach wojowników w Kraju Środka, a także przez szlachtę Indii, Korei, Japonii i Tajlandii, wielu krajów i narodów, uległy w ciągu XX wieku demokratyzacji i egalitaryzacji. Obecnie rzadko wymagane jest wprowadzenie i poręczenie za nowego ucznia, by zacny mistrz przyjął go do swej szkoły. Ćwiczyć mogą wszyscy, bez względu na pochodzenie, płeć, wyznanie itd. Jedynie karalność lub względy zdrowotne blokują dostęp do swobodnego uprawiania sztuk walki.

W dobie komercjalizacji elitarnych i etosowych niegdyś dziedzin kultury także sztuki walki uległy temu procesowi. Coraz więcej osób i instytucji działa na rynku sztuk walki dla osiągnięcia zysku finansowego. Ekstremalnym przejawem tego procesu jest skrajna komercjalizacja, gdy gubiony jest zespół cennych wartości drogi wojownika, zwłaszcza wychowawczych. Skrajna komercjalizacja jest przykładem patologii, jakich wiele na obszarze kultury sportowej. Obok patologii możemy mówić jednak o pozytywnych stronach komercjalizacji sztuk walki, takich jak powstanie rynku, który stwarza konieczność konkurencji – różnorodności ofert, przystępności cen itd.

Z komercjalizacją powiązany jest proces profesjonalizacji. Powstają zawody osób zajmujących się profesjonalnie sztukami walki. Są to, podobnie jak w przypadku sportu, nauczyciele, instruktorzy i trenerzy, działacze, jak również producenci przyrządów i różnego sprzętu, dziennikarze wyspecjalizowani w danej tematyce, autorzy popularnych książek, aktorzy kina sztuk walki, grupy pokazowe itd.

Institucjonalizacja nauczania sztuk walki doprowadziła do powstania zarówno małych szkółek (zwanymi często dumnie akademiami), klubów i sekcji, stowarzyszeń i związków, jak też federacji krajowych i międzynarodowych. Można zrobić studia podyplomowe z pedagogiki sztuk walki. Powstały prywatne uczelnie przyznające doktoraty w dziedzinie *martial arts*. Ponadto

23 Por. N. Chiba, O. Ebihara, S. Morino, op. cit.; W.J. Cynarski (2003), *Globalizacja a spotkanie kultur*, Rzeszów.

niektóre organizacje przyznają tytuł profesora sztuk walki. Tak więc do tradycyjnych licencji oraz stopni uczniowskich i mistrzowskich doszły stopnie zawodowe i naukowe²⁴. Ponadto sztuki walki wprowadzane są do szkolnego wychowania fizycznego już nie tylko w krajach azjatyckich²⁵.

Film sztuk walki ukazuje często jednostronnie samą tylko brutalną stronę dróg sztuk walki. Media upowszechniają stereotypowy pogląd, że sztuki walki sprowadzają się do zasady „kto komu dokopie” Podobnie sztuki walki przekształcone w brutalne widowisko sportów walki są przykładem regresu od szlachetnej drogi nieagresji do dość prymitywnych postaci różnych sposobów walki. Nazywanie tych ostatnich sztukami jest poważnym nadużyciem.

Ciekawym przejawem drogi studiów sztuk walki jest turystyka sztuk walki. Możemy o niej mówić w co najmniej dwóch znaczeniach: 1) Jako o fakcie społeczno-kulturowym i 2) jako obszarze refleksji naukowej. W pierwszym znaczeniu dotyczy to chociażby historycznych podróży samurajów lub roninów po Kraju Wschodzącego Słońca w celu nauki w różnych szkołach szermierki i w *dōjō* (salach poznawania drogi) różnych mistrzów sztuk walki (tzw. *mushashūgyō*). Podobnie podróżowali po Chinach tamtejsi półlegendarni mistrzowie kung-fu zwani *wuxia*, prosząc często o naukę przeciwników, którzy pokonali ich w walce. Do Chin w XVIII i XIX wieku wybierali się w celu studiowania sztuk walki historyczni twórcy karate z Okinawy. Znacznie później, po drugiej wojnie światowej, podobne podróże po krajach Azji (Japonia, Okinawa, Chiny, Tajlandia) odbył Masutatsu Oyama, twórca *kyokushin* karate – jednego z pięciu jego głównych japońskich stylów. Można sądzić, że podobne wyjazdy motywowane względami poznawczymi i samorealizacyjnymi oraz powiązane z nauką sztuk walki miały miejsce także w innych kręgach cywilizacyjnych, kulturach i krajach, np. na starożytnym Bliskim Wschodzie lub w Indiach.

Z kolei jako obszar refleksji naukowej turystyka sztuk walki wynika z systemowej, humanistycznej teorii sztuk walki. Odnosi się też do geografii turystyki, socjologii kultury, kultury fizycznej, podróży i turystyki oraz do systemowej, antropologicznej koncepcji turystyki. Socjologia turystyki i socjologia rekreacji ruchowej pozwalają łącznie ukazać związek podróżowania osób ćwiczących sztuki walki ze stylem życia, modą, postrzeganą przez owych turystów aksjologią, ale także z fizycznym wymiarem uprawiania sztuk walki.

24 W.J. Cynarski, K. Obodyński (2004), Instytucjonalizacja nauczania dalekowschodnich sztuk walki na poziomie wyższym. W: Z. Dziubiński [red.], *Edukacja poprzez sport*, Warszawa, ss. 523-532.

25 J.M. Winkle, J. Ozmun (2003), Martial Arts: An Exciting Addition to the Physical Education Curriculum, *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 2003, nr 4, ss. 29-35; M.T. Michaelson *et al.* (2008), *Should Martial Arts Be Taught in Physical Education Classes?*, *JOPERD*, 2008, nr 9, ss. 12-14.

„Drogi turystyczne” środowiska sztuk walki z Europy i obu Ameryk, ale także kontakty między ekspertami i ich uczniami ze wszystkich zamieszkałych kontynentów, stanowią ciekawy społeczno-kulturowy fenomen, opisywany m.in. na gruncie teorii dialogu kultur, analizy procesu globalizacji i socjologii kultury. Perspektywą teoretyczną staje się także pokrewna antropologia kulturowa. Wielopostaciowa turystyka sztuk walki niekiedy wiąże się z turystyką kulturową, innym razem z naukową lub kongresową, z badaniami terenowymi lub wyjazdami dla celów edukacyjnych, poznawczych, samorealizacyjnych²⁶.

Sztuki walki są opisywane i popularyzowane przez wysokonakładowe specjalistyczne magazyny, które rozchodzą się w łącznych nakładach kilkuset tysięcy egzemplarzy. Owym popularnym periodykom towarzyszą nieliczne pisma naukowe. Na liście sławnego filadelfijskiego Instytutu Informacji Naukowej (ISI) najwcześniej znalazł się amerykański kwartalnik „Journal of Asian Martial Arts”, wydawany od roku 1991. Obecnie na rozszerzonej liście znajduje się redagowany w Polsce e-journal „Archives of Budo”, wydawany od 2005 r. Innymi indeksowanymi specjalistycznymi pismami naukowymi z tej dziedziny są hiszpański „Revista de Artes Marciales Asiaticas” (wydawany od 2006) i polski „Ido – Ruch dla Kultury / Movement for Culture” (od 2000 r.).

W marcu 2010 powołano Komitet Założycielski nowego towarzystwa naukowego o zasięgu globalnym – Międzynarodowego Towarzystwa Naukowego Sztuk Walki i Sportów Walki (International Martial Arts and Combat Sports Scientific Society, IMACSSS). Na wrzesień zaplanowano w Rzeszowie II Światowy Kongres Naukowy Sportów Walki i Sztuk Walki z zebraniem wyborczym IMACSSS. Do udziału zgłosiło się wielu badaczy i ekspertów z całego świata – m.in. z Chin, Korei, Japonii, Nepalu, Rosji, Tajlandii i USA. Tak więc proces instytucjonalizacji sztuk walki wchodzi w nową fazę o skali globalnej.

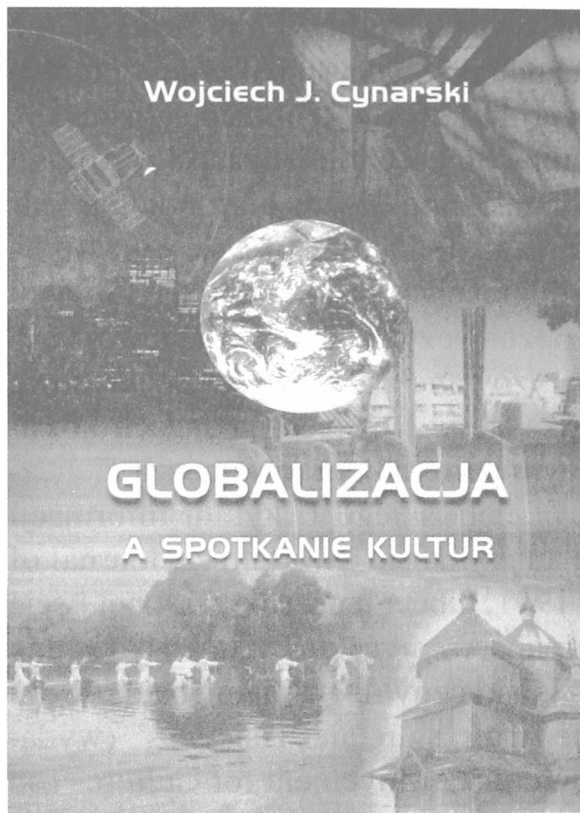
Uwagi o ikonografii i symbolice

Wojciech Cynarski w swej pierwszej książce *Sztuki walki budō w kulturze Zachodu*²⁷ pokazał sparing czarnoskórych karateków, by zaakcentować obecność sztuk walki na wszystkich kontynentach, może z wyłączeniem Antarktydy. Pojawiły się też ideogramy *budō* – co tłumaczymy z języka japońskiego jako „wojenne drogi” lub (etymologicznie) „drogi powstrzymywania agresji” Kolejne dwie książki poświęcone były globalizacji kulturowej a problematyka ujmowana była z perspektywy socjologii kultury i socjologii sportu. Na okładce książki *Proces globalizacji. Dialog kultur czy konflikt wartości?*²⁸ znajdujemy m.in. zdjęcia osób ćwiczących judo, *kobudō*, *aiki-jūjutsu*

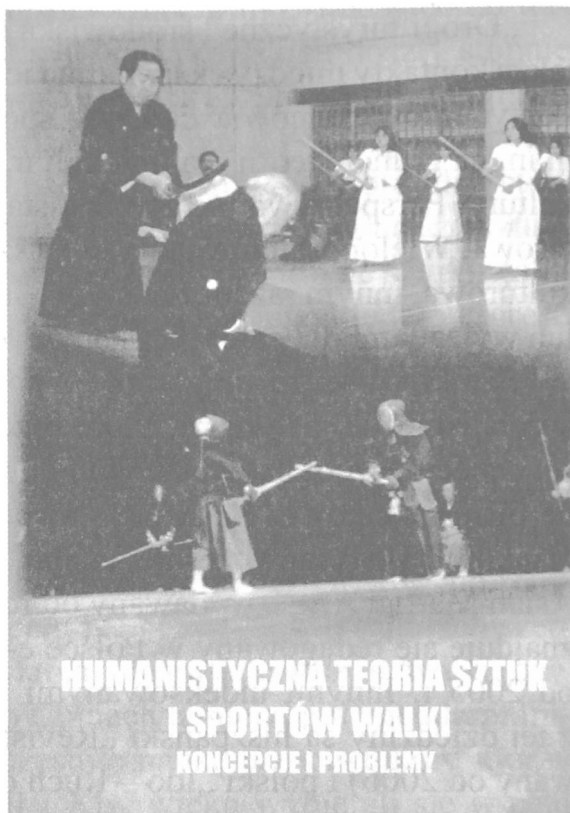
26 W. J. Cynarski (2010), *Spotkania, konflikty, dialogi...*, op. cit. - rozdziały 4 i 6.

27 W. J. Cynarski (2000), *Sztuki walki budō w kulturze Zachodu*, Rzeszów.

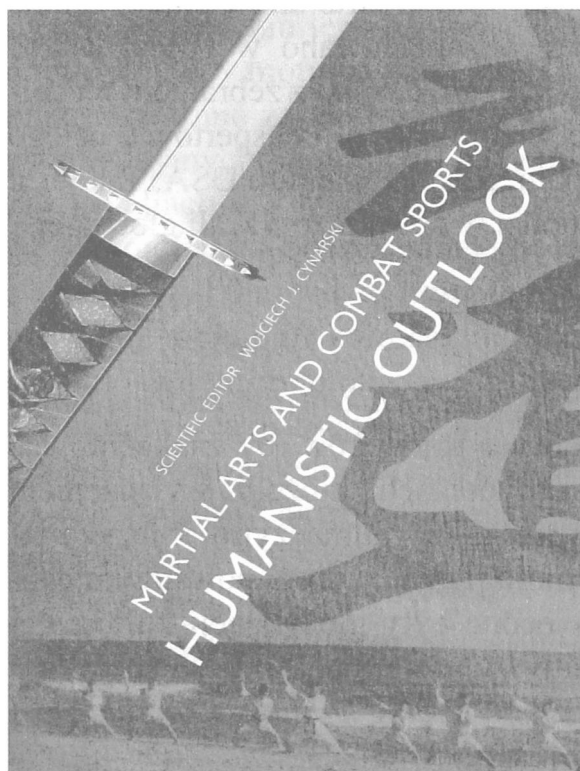
28 W. J. Cynarski (2002), *Proces globalizacji. Dialog kultur czy konflikt wartości?* Rzeszów.

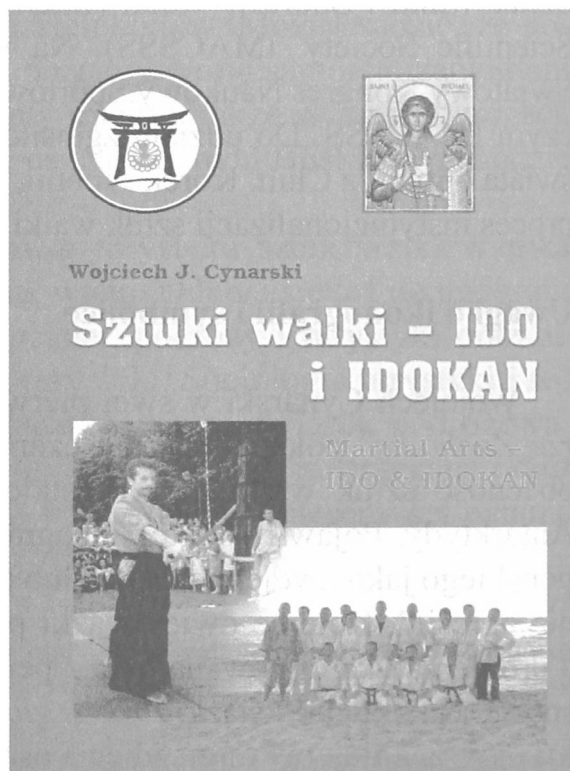
Fot. 1. Karate w procesie globalizacji (Cynarski 2003).

Fot. 2. Japońskie miecze i kije jako tło refleksji naukowej (Cynarski, Obodyński 2003).

Fot. 3. Formy techniczne karate na morskiej plaży i japoński miecz.

Fot. 4. Pokaz *iaijutsu*, grupa współczesnych wojowników, emblemat organizacji i święty patron.

i *kobujutsu*. Ponadto japońskie czerwone słońce. Ale są tu też ręce złożone do modlitwy i skierowane ku niebu. Praca pt. *Globalizacja a spotkanie kultur*²⁹ zilustrowana jest na pierwszej stronie okładki przez wyobrażenia nowoczesności i starej tradycji, dające tło dla ziemskiego globu. Obok nowoczesnej architektury metalu i szkła widzimy tokijskie groby 40 roninów, stary drewniany kościółek i grupę karateków ćwiczących w rzece (fot. 1). Także *Humanistyczna teoria sztuk i sportów walki – koncepcje i problemy*³⁰ pokazuje zdjęcia z treningu i pokazów sztuk walki – *iaidō, jōdō* i *kendō*. Wykonane w Japonii zdjęcia obrazują klimat kulturowy japońskiego *budō* (fot. 2).

Monografia zbiorowa *Martial Arts and Combat Sports – Humanistic Outlook*³¹ pokazuje na okładce ideogramy *budō*, miecz – znaczący symbol, „duszę samuraja”, oraz ćwiczących na plaży karateków (fot. 3). Z kolei monografia *Sztuki walki – Idō i Idōkan*³² pokazuje uczestników obozu, formę z mieczem na lokalnym pokazie, logo Stowarzyszenia Idōkan Polska (samo w sobie o znaczących treściach symbolicznych) oraz – co stanowi tu pewne *novum* – ikonkę Archanioła Michała, patrona SIP (fot. 4). Tak więc japońskiej tradycji pochodzenia samurajskiego zaczyna towarzyszyć symbolika *stricte* chrześcijańska, europejska i uniwersalistyczna. Wojownik sztuk walki powinien zawsze pozostawać po stronie dobra a jego droga ma być „prosta jak cięcie miecza”³³

Zarówno etos samurajski jest pokrewny wobec polskiego etosu rycerskiego i żołnierskiego, jak też podobne są barwy narodowe Japonii i Polski – czerwona i biała. Archanioł Michał jest patronem Japonii. Z drugiej strony zglobalizowane sztuki walki, nie tylko pochodzenia japońskiego, weszły już na trwałe do światowego dziedzictwa kulturowego. Nie jest już niczym wyjątkowym, że przedstawiciele różnych narodów, ras i kultur osiągają w azjatyckich sztukach walki wysoki poziom mistrzowski, potwierdzony stopniami i tytułami, których zewnętrznym wyrazem są np. czarne pasy³⁴.

Podsumowanie

Stwierdzono, że do globalizacji sztuk walki i innych systemów psychofizycznego doskonalenia przyczynia się rozwój globalnych kontaktów, star-

29 W. J. Cynarski (2003), *Globalizacja a spotkanie kultur*, Rzeszów

30 W. J. Cynarski, Obodyński K. [red.] (2003), *Humanistyczna teoria sztuk i sportów walki – koncepcje i problemy*, Rzeszów.

31 W. J. Cynarski [red.] (2009), *Martial Arts and Combat Sports – Humanistic Outlook*, Rzeszów.

32 W. J. Cynarski (2009), *Sztuki walki – Idō i Idōkan*, SIP, Rzeszów.

33 Ibid..

34 Por. W. J. Cynarski (2004), *Teoria i praktyka ...*, op. cit.; R.J. Habersetzer (2008), Tengu-no michi, pionierska idea prawdziwego powrotu do źródeł, *Ido – Ruch dla Kultury / Movement for Culture*, t. 8, ss. 240-247.

szych i nowych mediów, współpracy na obszarze kultury fizycznej i wiedzy naukowej. Wiedza upowszechniona w społeczeństwie nie zawsze jest zgodna z prawdą – ta przekazywana przez media jest często bardziej sensacyjna niż prawdziwa. Film i komercyjne widowisko sportowe pokazują częściej przemoc, niż wymiar moralny i duchowy systemów psychofizycznego doskonalenia.

Autorzy definiują podstawowe pojęcia; analizują przyczyny popularności „miękkich” i „wewnętrznych” systemów; wskazują na powiązania sfery ideowej owych systemów z modnymi aktualnie ideologiami. Wymieniają i skrótowo charakteryzują główne przejawy globalizacji owych systemów na obszarze kultury sportowej (powstanie nowych dyscyplin sportowych, popularność filmu sztuk walki, komercjalizacja i instytucjonalizacja nauczania, fenomen turystyki sztuk walki, badania naukowe). Wskazują na symbolikę sztuk walki, która jest także adaptowana do zachodniego kręgu kulturowego.